

Edebiyatsız Dil Öğretilir mi? [1]

Devlet dilini on beş yıldan beri edebiyatsız öğreniyoruz. Demek ki dilimizin yarısı eksik öğretiliyor. Biz bir kaç yıldan beri bu problemin objektif nedenlerini Kırgız okullarındaki Kırgız dili öğretmenlerine söylememize, gazetelerde defalarca yazmamıza rağmen konuyla yakından ilgisi olanlar kulak ardı ediyor. Üstelik 5 ve 6. sınıf Kırgız edebiyatı kitapları basıldığından bu yana birçok yıl geçti. Öğretmenlerin talepleri doğrultusunda kitaplar bu sene yeniden basıldı. Kitaplar gözden geçirilip metodolojik ve eksik yönleri giderildi; çağın gereklerine uygun modern bir kitap haline dönüştürüldü.

Toyçu Üsönaliyev

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Kırgız Dili Öğretim Görevlisi

12 Kasım, 1961 yılında doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini tamamladıktan sonra 1980 yılında askere gitti. Üç yıllık askerlik yükümlülüğünü yerine getirdikten sonra 1983 yılında Kırgız Milli Üniversitesi Filoloji ve Gazetecilik Fakültesini kazandı ve 1988 yılında Kırgız Dili ve Edebiyatı öğretmeni uzmanı olarak mezun oldu. İş hayatına Kırgız Sovyet Ansiklopedisinde redaktör olarak arak başladı. 1990 yılından 1994 yılına kadar Arabayev adındaki Kırgız Milli Üniversitesi Filoloji Fakültesi Kırgız Edebiyatı dersi öğretim görevlisi olarak çalıştı. 1994-1995 yılları arası 5 numaralı Bilgisayar okulunda Kırgız Dili öğretmeni olarak çalıştı. 1995 yılından 2002 yılına kadar şimdiki Kırgız Eğitim Akademisinde görev yaptı. 2002 yılından itibaren Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nde Kırgız Dili Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır.

Bilimsel metodolojik çalışmaları: Günümüze kadar bilimsel, metodoloji ve dil öğretimiyle ilgili 25 makalesi, ülkemizin gazetelerinde, bilimsel kitaplarda yer aldı. 'Manas'ı Okutma ' adlı metodolojik çalışmasını 2003 yılında 'Pedagoji' yayınlarından çıkardı. Kırgız Edebiyatının Rus okullarında okutulmasına yönelik kitabı Bişkek Fen-Edebiyat Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Abdılta Musayev'le yazmıştır. Ayrıca Kırgız Edebiyatını V-XI. sınıflarda okutulmasına yönelik pedagojik ve metodolojik programları yayımlandı. V-VI. sınıflar ders kitapları Prof. Abdılta Musayev'le yazılmıştır. Bu sene, Eğitim Bakanlığının isteği üzerine yazarları tarafından bu kitaplar yeniden gözden geçirilip ikinci kez yayımlanmıştır. VII. sınıfın ders kitabı ise yazılıp baskı aşamasındadır. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Kırgız dili öğretim görevlileriyle Kırgız dilinin yabancılara öğretilmesine yönelik kitabı Milli Dil Komitesinin yarışmasında birinciliği kazanmıştır. Yazar ülke içindeki bilimsel konferanslara katılarak genç öğretmenlere metodolojik ve pedagojik bilgiler vermektedir. Eğitim ve öğretimdeki yaptığı işlerin nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ödüllendirilmiştir.

Kırgız Edebiyatının Rus Okullarında Okutulmasının Gerekliliği ve Yöntemleri

Kırgız Edebiyatı dersinin Kırgız dilinin öğretilmesinde önemli katkı sağlayacağı hepimizin malumudur. Bununla birlikte Kırgız Edebiyatının öğretilmesinin temelde bir takım kuramsal ve pratik yönlerini de gözardı etmemek gerekir.

Edebiyat kelimesini Arapça'dan gelen ve 'terbiye' anlamında bir sözcüktür. Demek ki edebiyat, sanatsal yönüyle insan hayatındaki kötülükle iyiliği birbirinden ayıran bir alandır. Sanatsal eserlerle insanların kendisini ve bilgi dağarcığını yenilemesine ve her şeyden önce de özünü tanıtır. Bu görevi onun önemli fonksiyonlarından. Diğer derslerde öğrenciler belli bilgileri öğrenmektedir. Kırgız Edebiyatı dersinin ise bilimin diğer dalları gibi elle tutulmayan, gözle görülmeyen soyut bir yönü vardır. Bu yönüyle edebiyat: öğrencilerin kendini estetiğe ve güzel olana teslim etmesiyle insan ruhuna ve iç dünyasına hitap eden bir terbiye sanatıdır. Bu sanat dalında somut ve elle tutulan hiçbir şey yok da diyemeyiz. Örneğin eseri yansıtan içerik, kahramanlar ve yaptığı işler, beynimiz bunu somut olarak algılar. Onu okuyan birisi herhangi bir kahraman, olay ve betimlemeler hakkında somut yargılara sahip olur. Bilgi birikimi ve tecrübesine dayanarak düşünür, belli bir seviyede eserdeki yansıtılan mazmunu kendince inceler ve araştırır. Burada edebiyatın bütün okuyucularda estetik açıdan etki edeceğini

unutmamalıyız. Estetik eserler, insanın iç dünyasına siner ve eserdeki kahramanla beraber yaşar. Eserdeki iyi ve kötü işler hakkında düşünüp kötülüğe karşı bir davranış biçimi geliştirmeye başlar. Olaylardan bir ders çıkarır.

Eserde kurgulanan, yansıtılan ve anılan olaylar zincirinden hareketle hayatın her türlü çatışmaları elle tutulmaz, gözle görülmez. Fakat okuyucu hisseder, algılar ve benimser.. Kişiliği gelişir ve insancıl yönü ağır basmaya başlar. Böylece edebiyat hayatı tanımada ve kişinin insani doğasını geliştirmede en kuvvetli, etkin bir alandır. Burada edebiyatı gençlere öğretip benimsetirken eğitime ve öğretme, ahlak, hoşgörü ve diğer insani özelliklerini asla unutmamak gerektiğini konuyla ilgili uzmanlara bir kez daha vurgulamak istiyorum. Günümüz eğitim sistemi teknolojik ve mekanik ağırlıklıdır. Aşırı derecede standartlaşmış ve bu globalleşen dünyada öğrenciler bir yana hatta öğretmenler bile edebiyatın etkisi ve gücünü algılamakta zorluk çekmektedirler. Matematikleşen, teknolojik ve mekanik kalıba giren sıkıcı ve kuru öğretim sistemleri gençlerimizin ruhunu buzdolabına kaldırmaktadır. Bu yönüyle de öğrencileri kendine çekemediği de bir gerçektir.

Kırgız Edebiyatını Rus okullarında bir ders olarak okutma fikri boşuna çıkmamıştır. Bu fikrin ve kullanılacak yol ve yöntemlerle ilgili sorunların temelini aşağıdaki nedenler oluşturmaktadır:

Devletimiz bağımsızlığına kavuşup (1991) Kırgız Dilinin devletin resmi dili olarak kabul edilmesinden sonra eğitim ve öğretimin temel alanı olan okullarda Kırgız Dili devlet dili olarak okutulmaya başlandı ve yoğun bir şekilde ders kitaplarına ihtiyaç duyuldu. Okullarda Kırgız Dilini Rus ve yabancılara öğretim programları geliştirildi. Resmi ve evrak ve yazışma usulleri, okul programları ve standartları üzerinde çalışmalar yapıldı. Kırgız Dilini ders olarak okutmak için Eğitim Bakanlığında özel programlara yer verdi. Bunun sonucunda pilot okullar seçilerek Kırgız Dili öğretmenleri, bilim adamları günümüzde Rus okullarının ders programlarında Kırgız Dili yer almaya başladı, sürekli öğretmenlerle toplantı seminerler düzenlenerek yoğun bir şekilde derslere devam edilmektedir. Fakat bütün bunlara rağmen bir takım aksaklıklar söz konusu. Sovyet dönemindeki eğitim ve öğretim sisteminde Rus Dili ve Edebiyatı, Kırgız okullarında Kırgız Diliyle beraber okutulmuştur. Kırgız diline verilen saat ve kredi aynı şekilde Rus diline de verilmiştir. Bu zamana kadar bu derslerin metodolojik ve pedagojik temeli L. A. Şeyman'ın yazmış olduğu kitap çerçevesinde yürütülüyordu. Bugüne kadar Şeyman, Kamenskaya, Ciydeyeva, Karagöz, Tagayeva, Nariçik tarafından Kırgız okulları için Rus Dili ve Edebiyatı kitapları yazılmıştır.

Dilimizi ise devlet dili diye adlandırıp 15 yıldır dilin önemli parçası olan edebiyatının yeterli kadar okutulmaması bir başka ifadeyle ders programlarında yer almaması beni umutsuzluğa düşürmektedir. 2004 Şubatında devlet dilini öğretim ve yaygınlaştırmaya yönelik toplantılarda

edebiyat konusunu da gündeme getirdik. Demek Kırgız Diliyle edebiyatının beraber okutulmasını gerekçeleri üzerinde duruldu ve bu konuda ilgili yetkililer hemfikir oldu..

Kırgız Edebiyatıyla dili, bir elmanın iki yarısı gibidir. Okullarda beraber okutulması iyi bir netice verir. Bu konuyu makalelerimizde defalarca dile getirdik. Bunun dışında bu konuda şunları da ifade etmek istiyorum. Eğer biz dilimizi halkımıza yeterli kadar öğretmek istiyorsak dilin sanatını, gelenek ve göreneklerini unutmamalıyız. Geçmişimizden itibaren dilimizin zengin leksikolojisi, gramatik özelliklerine kadar yansıtmak, sanatsal betimleme, dilin zenginliklerini hazinesinin kapağını açıp gösterebilmek, bu vatanın havasından nefes almak, suyunu içip, rahat rahat yaşayan halk ve gelecekteki gençlerimize milli mantalitemize doğru anlatabilmek birinci amaçtır. Bu nedenle Kırgız Edebiyatını okul programlarında yer alması çok önemlidir. Akıl ve sağduyu sahibi uzmanlar, eğitimciler, siyasetçiler önce buna inanmalıdır ve toplumun her kesiminden destek görmelidir.

Edebiyat derslerinin metodolojik temelini oluşturulması ve gerekli eğitim öğretime yönelik donanım ve alt yapısının hazırlanması en başta biz eğitimcilere düşmektedir. Şu anda bu alanda az olsa da çalışmalar yürütülmektedir. Örneğin BGU'nun Rektörü Prof. A. Musayev'le Kırgız Edebiyatı ders kitaplarını hazırlama ve metodolojisini tamamlamaya yönelik bir dizi çalışmalar yaptı. Bu kitap önceki yılları sadece sınav için kullanılırken 2006 yılından itibaren ders kitabı olarak kabul edilip okullara dağıtılmaktadır. Burada şunu söylemeliyiz ki Kırgız Edebiyatının birinci ve ikinci baskısının az olması nedeniyle beşinci sınıf için 29000, altıncı sınıf için 35000 ve diğer sınıflar için kısa zamanda baskılarının tekrar yapılması gerekir. Ayrıca edebiyat dersleriyle ilgili öğretmenler için yurdun her bir köşesinde konferans ve seminerler verilmelidir. Ancak bu tür çalışmayla okullarda Kırgız edebiyatını üvey evlatlıktan kurtarabiliriz.

[1] Kırgızca'dan Çeviren: Fatih Serçe, KTMÜ, Türkiye Türkçesi Okutmanı